

فهرست اجمالی مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه ویراست دوم
۲	مقدمه چاپ اول
۵	درس اول: کلیات (۱): ترجمه چیست؟
۱۲	درس دوم: کلیات (۲): شرایط مترجم و مراحل ترجمه
۲۴	درس سوم: کلیات (۳): امانت در ترجمه و انواع ترجمه
۳۳	درس چهارم: ترجمه مفردات و ترکیبها (۱): ترجمه مفردات
۵۰	درس پنجم: ترجمه مفردات و ترکیبها (۲): ترکیبهای وصفی
۶۰	درس ششم: ترجمه مفردات و ترکیبها (۳): ترکیبهای اضافی
۷۱	درس هفتم: ترجمه جمله‌ها (۱): جمله‌های اسمیه و فعلیه
۸۵	درس هشتم: ترجمه جمله‌ها (۲): انواع جمله از نظر زمان (۱)
۹۹	درس نهم: ترجمه جمله‌ها (۳): انواع جمله از نظر زمان (۲)
۱۱۳	درس دهم: ترجمه جمله‌ها (۴): انواع جمله از نظر زمان (۳)
۱۲۹	درس یازدهم: ترجمه افعال خاص در زبان عربی (۱): معادلهای افعال «داشتن» و ...

صفحه	عنوان
۱۴۴	درس دوازدهم: ترجمهٔ افعال خاص در زبان عربی (۲): معادل‌های افعال ...
۱۵۸	درس سیزدهم: ترجمهٔ ساختارهای خاص در زبان عربی (۱): «هنوز» و ...
۱۷۶	درس چهاردهم: ترجمهٔ ساختارهای خاص در زبان عربی (۲): «به محض ...
۱۹۳	درس پانزدهم: ترجمهٔ ساختارهای خاص در زبان عربی (۳): «دیگر» و ...
۲۱۱	پیوستها
۲۳۲	فهرست منابع
۲۳۵	فهرست تفصیلی مطالب
۲۴۱	نمایهٔ موضوعی

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه ویراست دوم
۲	مقدمه چاپ اول
۵	درس اول: کلیات (۱): ترجمه چیست؟
۵	درآمد
۷	ترجمه در لغت و اصطلاح
۷	ترجمه در لغت
۹	ترجمه در اصطلاح
۱۱	چکیده
۱۱	پرسش
۱۲	درس دوم: کلیات (۲): شرایط مترجم و مراحل ترجمه
۱۲	درآمد
۱۲	شرایط مترجم
۱۳	۱. آشنایی کامل با زبان مبدأ
۱۳	۲. آشنایی کامل با زبان مقصد
۱۴	۳. آشنایی با موضوع متن اصلی
۱۵	۴. توجه به قواعد دستوری زبان مبدأ و زبان مقصد
۱۶	۵. پرهیز از دخل و تصرف در متن
۱۶	۶. استفاده نکردن از واژگان ناآشنا
۱۷	۷. آشنایی با نویسنده و فضای حاکم بر متن اصلی
۱۷	مراحل ترجمه
۱۸	مرحله اول: خواندن متن
۱۸	مرحله دوم: مشخص کردن واژگان ناآشنا

صفحه	عنوان
۱۹	مرحله سوم: استفاده از فرهنگ لغت
۲۱	مرحله چهارم: ترجمه متن
۲۲	مرحله پنجم: مقایسه متن ترجمه با متن اصلی
۲۲	چکیده
۲۳	پرسش
۲۴	درس سوم: کلیات (۳): امانت در ترجمه و انواع ترجمه
۲۴	درآمد
۲۴	امانت در ترجمه
۲۸	انواع ترجمه
۲۹	۱. ترجمه واژه به واژه
۳۰	۲. ترجمه آزاد
۳۰	۳. ترجمه برابر
۳۱	چکیده
۳۲	پرسش
۳۳	درس چهارم: ترجمه مفردات و ترکیبها (۱): ترجمه مفردات
۳۳	درآمد
۳۴	ملاکهای معادل‌یابی مفردات
۳۴	۱. توجه به نوع متن اصلی
۳۶	۲. توجه به زمان نگارش متن اصلی
۳۸	۳. توجه به مخاطبان متن اصلی
۳۹	۴. استفاده صحیح از فرهنگ لغت
۴۰	۵. توجه به نقش دستوری واژه‌ها در جمله
۴۱	۶. توجه به زمان و باب افعال و حروف اضافه آنها
۴۱	۷. توجه به معانی اصطلاحی واژگان
۴۲	تکمله
۴۳	نمونه‌هایی از تعبیر و عبارتهای اصطلاحی عربی و معادل‌های فارسی آنها
۴۵	نمونه‌ای از متون کهن برای ترجمه: الأسد و ابن آوی و الحمار
۴۸	چکیده
۴۸	تمرین

صفحه	عنوان
۵۰	درس پنجم: ترجمهٔ مفردات و ترکیبها (۲): ترکیبهای وصفی
۵۰	درآمد
۵۰	ترکیبهای وصفی
۵۳	موصوف و صفت مقلوب
۵۴	موصوف و صفت گسسته
۵۵	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: صَبِيْنَا الشَّيْخُ
۵۸	چکیده
۵۸	تمرین
۶۰	درس ششم: ترجمهٔ مفردات و ترکیبها (۳): ترکیبهای اضافی
۶۰	درآمد
۶۰	انواع ترکیبهای اضافی
۶۱	۱. اضافهٔ معنوی
۶۴	۲. اضافهٔ لفظی
۶۷	نمونه‌ای از متون کهن برای ترجمه: اِثْنَا عَشَرَ دِرْهَمًا
۶۹	چکیده
۷۰	تمرین
۷۱	درس هفتم: ترجمهٔ جمله‌ها (۱): جمله‌های اسمیه و فعلیه
۷۱	درآمد
۷۱	جمله‌های اسمیه
۷۶	جمله‌های فعلیه
۷۶	جملهٔ خبریه
۷۸	جملهٔ انشائیه
۸۰	نمونه‌ای از متون کهن برای ترجمه: الْأَسَدُ وَالْأَرْنَبُ
۸۳	چکیده
۸۴	تمرین
۸۵	درس هشتم: ترجمهٔ جمله‌ها (۲): انواع جمله از نظر زمان (۱)
۸۵	درآمد
۸۶	افعال ماضی

صفحه	عنوان
۸۶	ماضی ساده
۸۹	ماضی نقلی
۹۱	ماضی بعید
۹۳	نمونه‌ای از متون کهن برای ترجمه: أَبُو مُسْلِمِ الْخِرَاسَانِيُّ
۹۷	چکیده
۹۸	تمرین
۹۹	درس نهم: ترجمهٔ جمله‌ها (۳): انواع جمله از نظر زمان (۲)
۹۹	درآمد
۹۹	ماضی استمراری
۱۰۲	ماضی التزامی
۱۰۷	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: اللُّغَةُ الْعَرَبِيَّةُ فِي إِيرَانَ
۱۱۱	چکیده
۱۱۱	تمرین
۱۱۳	درس دهم: ترجمهٔ جمله‌ها (۴): انواع جمله از نظر زمان (۳)
۱۱۳	درآمد
۱۱۳	افعال مضارع
۱۱۴	مضارع اخباری
۱۱۸	مضارع التزامی
۱۲۱	آینده (مستقبل)
۱۲۴	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: جرجی زیدان
۱۲۷	چکیده
۱۲۷	تمرین
۱۲۹	درس یازدهم: ترجمهٔ افعال خاص در زبان عربی (۱): معادل‌های افعال «داشتن» و ...
۱۲۹	درآمد
۱۳۰	«داشتن» و معادل‌های آن
۱۳۴	«نیاز داشتن» و معادل‌های آن
۱۳۸	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: السَّيِّدَةُ خَدِيجَةُ (سلام الله علیها)

صفحه	عنوان
۱۴۱	چکیده
۱۴۲	تمرین
۱۴۴	درس دوازدهم: ترجمهٔ افعال خاص در زبان عربی (۲): معادلهای افعال «خوش آمدن» ...
۱۴۴	درآمد
۱۴۵	«خوش آمدن» و معادلهای آن
۱۴۶	شیوه‌ای کهن در زبان فارسی
۱۴۷	نکته
۱۴۹	«واداشتن» و معادلهای آن
۱۵۲	نمونه‌ای از متون کهن برای ترجمه: مَنَّعُ الشَّطْرِ وَإِعْطَاءُ الْكَلِّ
۱۵۶	چکیده
۱۵۷	تمرین
۱۵۸	درس سیزدهم: ترجمهٔ ساختارهای خاص در زبان عربی (۱): «هنوز» و معادلهای آن
۱۵۸	درآمد
۱۵۹	«هنوز» و معادلهای آن
۱۵۹	«هنوز» در جملات ساده (بسیط)
۱۶۰	«هنوز» در جملات ساده مثبت
۱۶۴	«هنوز» در جملات ساده منفی
۱۶۷	«هنوز» در جملات مرکب (هنوز نه... که ...)
۱۷۰	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: الْأَجَازَةُ وَالْعَوْدَةُ إِلَى الرَّيْفِ
۱۷۳	چکیده
۱۷۴	تمرین
۱۷۶	درس چهاردهم: ترجمهٔ ساختارهای خاص در زبان عربی (۲): «به محض اینکه» و ...
۱۷۶	درآمد
۱۷۶	ساختار عربی تعبیر «به محض اینکه ...»
۱۷۹	ساختار عربی تعبیر «تقریباً»
۱۸۴	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: غَلْبَةُ كِبْرِيَت
۱۹۱	چکیده
۱۹۲	تمرین

صفحه	عنوان
۱۹۳	درس پانزدهم: ترجمه ساختارهای خاص در زبان عربی (۳): «دیگر» و معادلهای آن
۱۹۳	درآمد
۱۹۳	«دیگر» در زبان فارسی (صفت و قید)
۱۹۵	«دیگر» در نقش قید و معادلهای آن
۱۹۵	«دیگر» در نقش «قید» در جملات مثبت
۱۹۸	«دیگر» در نقش «قید» در جملات منفی
۲۰۱	تکمله
۲۰۱	۱. این کجا و آن کجا!
۲۰۲	۲. «وجود دارد / هست»
۲۰۳	نمونه‌ای از متون معاصر برای ترجمه: لَقَدْ وَجَدْتُ الْقُرْآنَ
۲۰۹	چکیده
۲۰۹	تمرین
۲۱۱	پیوستها
۲۱۱	پیوست ۱: چند متن برای بررسی و ترجمه
۲۲۸	پیوست ۲: چند متن کوتاه برای تمرین ترجمه
۲۳۲	فهرست منابع
۲۴۱	نمایه موضوعی

مقدمه ویراست دوم

آنچه اکنون پیش روی خوانندگان ارجمند قرار دارد، ویراست دوم کتاب کارگاه روش ترجمه (عربی - فارسی؛ فارسی - عربی) است که در آن نسبت به ویراست اول، افزون بر ویرایش علمی و ادبی جدید، پاره‌ای تغییرات محتوایی نیز صورت گرفته و با هدف تکمیل و تدقیق مطالب طرح شده، افزوده‌هایی به آن الحاق شده است. در چاپ و ویراست جدید همچنین مجموع مباحث کتاب را به پنجاه بخش تقسیم و در فهرست راهنمایی که آن را برای تسهیل دستیابی به درون‌مایه‌های کتاب تهیه کرده و «نمایه موضوعی» نامیده‌ایم، مکرراً به آن بخشها ارجاع داده‌ایم؛ ضمن آنکه در این ویراست «فهرست تفصیلی مطالب» را نیز تدارک کرده و آن را به قصد فراهم کردن زمینه دسترسی بهتر و آسان‌تر به مباحث کتاب، به دنبال «فهرست منابع» آورده‌ایم.

مؤلف در تغییراتی که در ویراست دوم به عمل آورده، وام‌دار دقت نظرهای عالمانه چند تن از دوستان دانشمند خود است که محققانه در آن درنگریسته و بعضاً آن را در مراکز علمی و دانشگاهی مبنای تدریس قرار داده‌اند؛ به ویژه جناب آقای دکتر سید جمال موسوی و جناب آقای رضا میرابوالحسنی که هر کدام پس از چند دوره تدریس، نکته‌های ارزنده‌ای متذکر شده‌اند و عملاً بر غنای آن افزوده‌اند و از این رو، صمیمانه از آنان تشکر و قدردانی می‌کنم. به هر حال، امیدوارم توانسته باشم آن‌چنان که شایسته است به وظیفه فرهنگی خود عمل کرده و در برآوردن نیاز علمی دانشجویان توفیق یافته باشم و الله ولی التوفیق!

عبدالهادی فقهی‌زاده

تابستان ۱۳۹۳

مقدمه چاپ اول

بخش بزرگی از میراث علمی و فرهنگی امروز ما، ثمره برگردان متون عربی به فارسی در گذشته‌های دور و نزدیک است. از این رو، انتظار آن است که از دیرباز آثار پرشماری برای آموزش روش ترجمه از عربی به فارسی تألیف شده باشد؛ اما با کندوکاو در تاریخ این قبیل آثار به زبان فارسی می‌توان ردّ پای آنها را در دوران معاصر - آن هم در همین سی‌چهل سال اخیر - پیدا کرد. بستر تاریخی پرداختن به این کوشش‌های علمی، آن‌گاه فراهم شد که هسته اصلی مراکز دانشگاهی در ایران شکل گرفت؛ علوم حوزوی به ضرورت به کلاسهای مدرن راه یافت و به زبان عربی همچون زبانی زنده که در زندگی روزمره نیز کارایی دارد، نگریسته شد. در این میان، نگرش گروهی از استادان دانشگاه که در اثر آشنایی با حوزه تمدنی جدید، بر ترجمه ساختارگرایانه متون عربی و سازگار با زبان معیار فارسی پافشاری می‌کردند، اثر بسزایی داشت.

مؤلف براساس طرحنامه تدوین کتاب که آن را کم‌وبیش با همین نگرش طراحی کرد، با هدف سامان دادن به برداشتی درست از ترجمه در ذهن نوآموزان، در سه درس اول به بیان کلیاتی درباره ترجمه و برخی مسائل نظری آن پرداخت؛ آن‌گاه در درسهای چهارم تا ششم درباره چگونگی معادل‌یابی تک‌واژه‌ها و انواع ترکیبها سخن گفت؛ در ادامه، طی درسهای هفتم تا دهم ابتدا از ترجمه جمله‌های اسمیه و فعلیه در زبان عربی و سپس از روش برگردان انواع جمله از زمان گفتگو کرد؛ سپس در درسهای یازدهم و دوازدهم روش ترجمه برخی از مفاهیم فعلی عربی را - که در قیاس با زبان فارسی بیش‌و کم با سایر افعال متفاوت اند - نشان داد و در پایان، در درسهای سیزدهم تا پانزدهم موضوع بحث را به معرفی ساختارهای خاص عربی و نحوه برگردان فارسی آنها اختصاص داد؛

ساختارهایی که در عربی معاصر، فراوان به کار می‌روند و شناخت آنها در درک مفاهیم متون جدید نقش بزرگی بر عهده دارد.

افزون بر این، از آنجا که انگیزه اصلی تألیف این کتاب وارد کردن دانشجویان به عرصه عملی ترجمه متون عربی است، از درس چهارم به بعد، در پایان هر درس، قطعه‌ای از متون کهن یا معاصر، همراه با توضیح نکته‌های ترجمه‌ای آمده است؛ چنان که در متن دروس نیز بارها به نمونه‌های متعدد از متون ادبی استناد شده و از این رهگذر، کوشش شده است فضای کلاس ترجمه در عمل بازسازی گردد؛ چنان که در بخش پیوسته‌ها متونی برای برگردان از عربی به فارسی و فارسی به عربی ذکر شده است که ترجمه آنها نوآموزان ترجمه را گامی بلند به جلو می‌برد و آنان را از نزدیک با شیوه برگردان متون جدید آشنا می‌کند.

نکته دیگر آنکه کتاب کارگاه روش ترجمه در اصل به منزله کتاب درسی (ترجمه از عربی به فارسی) و منطبق با سرفصلهای آموزشی آن در دوره کارشناسی علوم حدیث تهیه و تدوین شده؛ اما اکنون پس از بازنگری و افزودن بخش پیوسته‌ها به آن، به خوبی جوابگوی نیازهای علمی و آموزشی دروس «ترجمه از عربی به فارسی (۱) و (۲)» در دوره کارشناسی رشته‌های مجموعه الهیات (مجموعاً به ارزش ۴ واحد درسی) است.

در پایان شایسته است از همکاران ارجمند و دوستان گرانقدری که در فراهم آمدن این اثر نگارنده را یاری کردند، سپاسگزاری کنم: دانشور گرامی سرکار خانم الهام قاسمی که در مرحله مقدماتی تهیه چند درس نخستین همکاری کردند؛ مترجم محترم جناب آقای علی چراغی که از سوی مرکز آموزشهای الکترونیکی دانشکده علوم حدیث مسئولیت ارزیابی کتاب حاضر را بر عهده داشتند و نیز مسئولان محترم دانشکده علوم حدیث و سازمان «سمت» که پیدایش و نشر کتاب کارگاه روش ترجمه و امدار پیگیرهای آنان است و لله الحمد اولاً و آخراً.

و ما توفیقی الا بالله علیه توکلت و الیه ائیب

عبدالهادی فقهی‌زاده